

המקור

אין דינו שוה לנידון הדע"ק שסתום במסמר כנ"ל, ובאופן שנפתח לפרקים ודאי חלוק דינו מנידון הדע"ק ואז קובע רק בהמשקוף שלאחר הדלת ואי"צ לקבוע כלל בהדלת עצמו כנ"ל, ונמצא שזה להיפך מנידון הדע"ק ששם כשסתום לעולם קובע רק בהדלת עצמו דחשיב כמשקוף וכשנפתח לפרקים קובע בשניהם ^{המקור} כנ"ל באריכות בטעם הדבר.

המשקוף שלאחר הדלת ולא על הדלת עצמו משום דלא חשיב כמשקוף אלא יקבע שניהם בזה אחר זה ויברך עליהם ברכה אחת, ובנידון הדע"ק הרי קובע רק בהדלת עצמו ומברך עליה, ובאופן שנפתח לפרקים הנה בני"ד הרי קובע רק בהדלת שלאחר המשקוף ולא בהדלת עצמו כנ"ל וא"כ מברך שם על קביעותו, אמנם בנידון הדע"ק שמברך על שניהם הנה על קביעות המזוזה בהמשקוף שלאחר הדלת ^{המקור} מסתבר שיכול לברך מאחר שלשני הדרכים הנ"ל חייב במזוזה מעיקר הדין אבל על קביעותו גם בהדלת עצמו לא יברך מאחר שלפי דרך אחד הנ"ל הוא רק מחומרא בעלמא, ולכן הצד היותר טוב שיקבע שניהם בב"א ויכוין לפטור בהברכה שמברך על קביעותו על המשקוף שלאחר הדלת גם את המזוזה שקובע בהדלת עצמה כנ"ל.

ולענין הברכה בני"ד, הנה באופן שסתום לעולם שיש ספק היכן יקבע כנ"ל לא מיבעיא שלא יברך שני ברכות דהיינו על כל מזוזה בפ"ע אלא שגם לא יברך על אחת מהם בלבד שהרי יש ספק על כל אחת מהם דשמא עיקר מקום קביעותו הוא על הדלת עצמו מטעם דחשיב כמשקוף ולא על המשקוף שלאחר הדלת ושמא עיקר מקום קביעותו על

סימן יח

חייב מזוזה בשוכר בית בא"י ובחו"ל והמסתעף

[סימן רפו סעיף כב, כג]

עלה א. מח' ראשונים אם חייבו מה"ת או רק מדרבנן

גרסינן במנחות (דף מ"ד ע"א) השוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטור מן המזוזה מכאן ואילך חייב אבל השוכר בית בא"י עושה מזוזה לאלתר משום ישוב א"י, ודין זה פסק הרמב"ם (בפ"ה מהל' מזוזה ה"י) והטור והמחבר כאן בסי' רפ"ו סעיף

כ"ב, והנה התוס' במנחות (שם בד"ה טלית שאולה) גסתפקו בחיוב השוכר במזוזה אם זה מדאורייתא או רק מדרבנן, דהנה הא דאמרינן התם במנחות טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית מכאן ואילך חייבת היינו רק מדרבנן דמדאורייתא פטורה דממעטינן מכסותך ולא של אחרים, אמנם לענין חיוב מזוזה כתבו התוס' בתחילת

דבריהם דהא דשוכר חייב במזוזה היינו מדאורייתא ולא דרשינן מביתך למעוטי בית של אחרים דהא איצטריך ליה להא דדרשינן במנחות (דף ל"ד ע"א) ביתך דרך ביאתך מן הימין (והיינו שמקום קביעת המזוזה הוא על צד ימין הפתח ולא על צד שמאל ע"ש), והוסיפו סברא בזה דלא מסתבר קרא למעוטי בית אחרים דכיון דלשימור עביד לא שנא, אלא שבהמשך דבריהם כתבו וז"ל ומיהו י"ל דמזוזה ג"כ מדרבנן דתרי ביתך כתיבי עכ"ל עיי"ש, והיינו דכיון דתרי ביתך כתוב גבי מזוזה חד למאי דדרשינן דרך ביאתך כנ"ל וחד למעוטי בית של אחרים דפטור ממזוזה מדאורייתא וחייב רק מדרבנן ע"ש בתוס' הרי שנסתפקו בחיוב השוכר ממזוזה אם זה מדאורייתא או מדרבנן.

ושם בדברי יציב האריך בביאור שני הטעמים ברש"י עפ"י מה שהאריך שם ביסוד השמירה שבמזוזה אם זה עיקר המצוה או עכ"פ חלק ממנה או שאין לזה שום שייכות עם קיום המצוה אלא שהוא דבר נפרד שמשמקיימים המצוה כתיקונה מועיל גם לשמירה וכתב דרך זה בדעת הרמב"ם, ועכ"פ כתב שם שבזה תליא שני הטעמים שברש"י הנ"ל והיינו שבטעמו הראשון סובר שהוא עיקר המצוה או עכ"פ חלק ממנה ולכן מה"ט שמשמרתו הוי חובת הדר ובטעמו השני סובר שאין זה שייך לקיום המצוה כלל אלא שנעשה ממילא ולכן א"א לומר שמטעם זה הוי חובת הדר ולכן כתב טעם אחר ע"ש באריכות, ולפי"ז י"ל שגם תליא בזה ספיקת התוס' הנ"ל שהרי כתבו סברא להא דלא ממעטינן מביתך לאפוקי בית אחרים שמכיון דלשימור עביד לא שנא ביתו שלו ולא שנא בית אחרים כנ"ל, וי"ל דכל זה אם זה יסוד המצוה או עכ"פ חלק ממנה אבל אם אין זה שייך להמצוה כלל לא שייך לחייב את השוכר במזוזה מדאורייתא מהאי טעמא דלשימור עביד וזהו כונתם שבהמשך דבריהם שבאמת ממעטינן מחד ביתך דבבית של אחרים פטור ממזוזה מדאורייתא וחייב השוכר הוא רק מדרבנן.

וביסוד ספיקת התוס' הנ"ל תליא הא דאמרינן בפסחים (דף ד' ע"א)

דבריהם דהא דשוכר חייב במזוזה היינו מדאורייתא ולא דרשינן מביתך למעוטי בית של אחרים דהא איצטריך ליה להא דדרשינן במנחות (דף ל"ד ע"א) ביתך דרך ביאתך מן הימין (והיינו שמקום קביעת המזוזה הוא על צד ימין הפתח ולא על צד שמאל ע"ש), והוסיפו סברא בזה דלא מסתבר קרא למעוטי בית אחרים דכיון דלשימור עביד לא שנא, אלא שבהמשך דבריהם כתבו וז"ל ומיהו י"ל דמזוזה ג"כ מדרבנן דתרי ביתך כתיבי עכ"ל עיי"ש, והיינו דכיון דתרי ביתך כתוב גבי מזוזה חד למאי דדרשינן דרך ביאתך כנ"ל וחד למעוטי בית של אחרים דפטור ממזוזה מדאורייתא וחייב רק מדרבנן ע"ש בתוס' הרי שנסתפקו בחיוב השוכר ממזוזה אם זה מדאורייתא או מדרבנן.

ולבאורה צ"ע על שכתבו בתחילת דבריהם שחייב מדאורייתא משום דביתך אתי לדרך ביאתך דהא תרי ביתך כתיבי וכמו שכתבו בהמשך דבריהם כנ"ל, וי"ל בזה עפ"י מש"כ רש"י בפסחים (דף ד' ע"א ד"ה חובת הדר) שני טעמים להא דמזוזה חובת הדר היא או משום שהיא משמרתו או משום דכתיב ביתך ודרשינן דרך ביאתך ע"ש, ובשו"ת דברי יציב (חיו"ד סי' קכ"ח) מאריך בביאור שני הטעמים שברש"י, ועו"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סוס"י קצ"ה) שמבאר כוונת רש"י בזה, ועכ"פ לפי טעם השני שברש"י מיושב שפיר קו' הנ"ל דאף דתרי ביתך כתיבי מ"מ חד מינייהו איצטריך לדרך ביאתך מן הימין וחד מינייהו איצטריך להא דמזוזה חובת הדר היא, ולפי"ז י"ל ששני הטעמים שברש"י תליא בספיקת התוס' הנ"ל והיינו שבטעמו השני ס"ל כמו שכתבו בתחילת

ובב"מ (דף ק"א ע"ב) דמזוזה חובת הדר היא ומיירי שם לענין משכיר בית לחברו דמה"ט על השוכר לעשות לו מזוזה ע"ש, אי קאי על חיוב השוכר או על פטור המשכיר, דאי נימא דחיוב השוכר במזוזה הוא מדאורייתא א"כ קאי על חיוב השוכר דהיינו דכיון דחובת הדר היא לכן חל חיוב גמור על השוכר לעשות לו מזוזה אבל אם חיוב השוכר רק מדרבנן אין לפרש כן וא"כ ע"כ צ"ל דלא קאי על חיוב השוכר אלא על פטור המשכיר, וז"ל התוס' בהמשך דבריהם הנ"ל והא דבעי בסוף השואל מזוזה על מי ופריך והאמר רב משרשיא וכו' לאו לחיובי השוכר מייתי לה אלא ה"ק פשיטא שהמשכיר אינו חייב כיון שאינו דר שם, וכן בפ"ק דמס' ע"ז (דף כ"א ע"א) דפריך (גבי משכיר בית לעכו"ם) בית נמי מפקע ליה ממזוזה ומשני חובת הדר היא פי' שאם ירצה לא ידור בו אלא ישתמש בו לתבן וקש ולא מחייב עכ"ל ע"ש, והיינו כנ"ל דאי נימא דחיוב השוכר רק מדרבנן ע"כ צ"ל דקאי על פטור המשכיר ולא על חיוב השוכר, ובשני הפי' הללו נחלקו רש"י ותוס' שם בפסחים שם דף ד' ע"א ד"ה חובת הדר ובתוס' ד"ה על המשכיר לבדוק דלרש"י קאי על חיוב השוכר ולתוס' קאי על פטור המשכיר ע"ש, וזה כשני הדרכים שבתוס' במנחות הנ"ל והתוס' בפסחים שם אזלי לפי סוף דבריהם שבמנחות הנ"ל דחיוב השוכר במזוזה הוא רק מדרבנן, ואולי י"ל דתליא בשני הטעמים שברש"י הנ"ל בהא דמזוזה חובת הדר היא דלטעמו הראשון לפי שהוא משמרתו מסתברא דקאי על חיוב השוכר שהוא דר בבית ולכן חיובו מה"ת וכמש"כ התוס' במנחות הנ"ל

בהסבר הדבר דלא ממעטינן מביתך בית אחרים כיון דלשימור עביד כנ"ל ולטעמו השני דכתיב ביתך ביאתך נכנס ויוצא בו י"ל שחיובו רק מדרבנן והיינו ממייעוטא דביתך ולא בית אחרים והא דמזוזה חובת הדר אתי לפטור את המשכיר והיינו דמאחר שאין נכנס ויוצא בו ממילא פטור מחיוב מזוזה בבית זה כנ"ל מהתוס' במנחות שביארו כך הא דמזוזה חובת הדר היא לדרך הנ"ל דחיוב השוכר רק מדרבנן, אלא דמאחר שנקט רש"י שני הטעמים מוכח דס"ל כדעת התוס' בתחילת דבריהם שחיוב השוכר הוא מדאורייתא, ונמצא שנחלקו רש"י ותוס' בפסחים שם דלרש"י חיובו מדאורייתא ולתוס' חיובו רק מדרבנן וכסוף דבריהם שבמנחות הנ"ל.

והא דשוכר בית בחו"ל חייב במזוזה לאחר ל' יום (להצד דמה"ת פטור השוכר לגמרי ממזוזה וחיובו רק מדרבנן כנ"ל) צ"ל דהטעם כמש"כ התוס' שם במנחות דהא דטלית שאולה חייבת בציצית לאחר ל' יום מדרבנן אף דמדאורייתא פטורה לעולם כנ"ל היינו משום דלאחר ל' יום נראה כטלית שלו ולכן תיקנו חכמים שיטיל בו ציצית ע"ש בתוס' וי"ל טעם זה גם לענין נידו"ד, ושור"ר שכך מבואר בדבריהם בע"ז שם (בדף כ"א ע"א ד"ה הא) ע"ש וכ"כ המרדכי בהלכות קטנות (סי' תחק"ג) על הא דמנחות הנ"ל וז"ל נראה שבין בציצית בין במזוזה פטור לעולם מה"ת כשאינו שלו שבציצית כתיב כסותך ובמזוזה כתיב ביתך אבל מדרבנן חייב לאחר ל' במזוזה שאז העולם סבורים שהוא שלו וכו' עכ"ל ע"ש, וכ"כ התוס' הרא"ש בב"מ (שם דף ק"א ע"ב) ועוד ראשונים.

עלה ב. הטעם דשוכר בחול פטור
בל"י ראשונים ובא"י חייב מיד
אוצר החכמה

ולתצד דחייב השוכר מדאורייתא צ"ע
הא דהשוכר בית בחול פטור
ממזוזה כל ל' יום, והתוס' שם במנחות
כתבו ע"ז וז"ל מיהו כל ל' יום פטור דלאו
בית דירה ידיה היא כדאמרינן בפ"ק
דב"ב (דף ח' ע"א) גבי נשתתה שם ל' יום
הרי הוא כאנשי העיר עכ"ל ע"ש, וצ"ע
בכוונתם בטעם זה דהא לכאורה אף דלאו
בית דירה ידיה הוא חייב מדאורייתא
במזוזה דהא השתא קיימין דא"צ שיהא
הבית שלו לענין חוב מזוזה ומה"ט חייב
השוכר במזוזה מדאורייתא, ושור'
שהש"ך כאן (בסקכ"ח) כתב בטעם דין הנ"ל
וז"ל שאינו נקרא עדיין דירה עכ"ל ע"ש,
ולכאורה כוונתו דפחות מל' יום נחשב
דירת עראי ולכן פטור ממזוזה וכדקיי"ל
לעיל בסעיף י"א דסוכת החג בחג והבית
שבספינה פטורין ממזוזה מטעם זה (ע"ש
בט"ז סק"י ובש"ך ס"ק כ"א) וה"נ בנידוד,
ובדוחק יש להעמיס כוונה זו גם בדברי
התוס' הנ"ל ועדיין צ"ע, ורש"י שם
במנחות (ד"ה השוכר בית בחול) כתב וז"ל
פטור שמא יחזור בו עכ"ל ע"ש, וכוונתו
ליישוב בזה הקו' הנ"ל שאם חוב השוכר
מדאורייתא אמאי פטור ממזוזה כל ל' יום
וע"ז כתב הטעם דחיישינן שמא יחזור בו
ומה"ט עקרו חז"ל את החוב דאורייתא
בשב ואל תעשה, ולהנ"ל א"ש רש"י
לשיטתו שבפסחים דף ד' הנ"ל דס"ל
כהתוס' בתחילת דבריהם דחוב השוכר
במזוזה הוא מדאורייתא ולכן כתב טעם
הנ"ל דמה"ט בטלו את המצוה בל' ימים
הראשונים.

ועוד טעם להא דעד ל' יום פטור השוכר
ביתו בחול ממזוזה כתב הדעת
קדושים (כאן בסי' רפ"ו סקל"א) דהיינו משום
שחז"ל הפקיעו החיוב בשב ואל תעשה עד
ל' יום כדי שיהא לו פנאי להכין המזוזה
עיי"ש, ובגידולי הקדש (שם סק"א) עורר
בהא דמבואר מדבריו דהדר בבית בלא
מזוזה נחשב עקירה בשוא"ת ולא נחשב
עקירה בקו"ע ושהרגיש בזה הדע"ק
בעצמו וכתב בזה דכיון שאין האיסור על
הבית אלא חובת גברא לעשותו מזוזה הרי
האיסור הוא רק מה שנמנע לעשות מזוזה
בבית והוי שוא"ת והאריך בזה בגידולי
הקדש שם וכבר הבאנו דבריו במקו"א
ואכ"מ.

וזה דהשוכר בא"י חייב במזוזה מיד
אמרינן שם במנחות הטעם משום
ישוב א"י וע"ש רש"י מש"כ בביאור טעם
זה, ולכאורה מבואר דאף אי נימא דחוב
השוכר במזוזה הוא מדאורייתא כנ"ל
שיטת רש"י ודעת התוס' בתחילת דבריהם
מ"מ הא דחייב בא"י גם בל' ימים
הראשונים היינו רק מדרבנן משום ישוב
א"י והיינו שגם בא"י שייך לפוטרו בל'
ימים הראשונים כמו בחול כנ"ל טעם
רש"י ותוס' בזה ומ"מ חייבוהו חז"ל
משום ישוב א"י, ואולי י"ל דלהסוברים
דחוב השוכר במזוזה הוא מדאורייתא
א"כ ה"ה חוב השוכר בא"י בל' ימים
הראשונים ומה שאמרו הטעם משום ישוב
א"י היינו דמה"ט לא עקרו חז"ל את
המצוה דאורייתא מטעם שמא יחזור בו
(היינו טעם רש"י הנ"ל) או מטעם דירת עראי
(כנ"ל טעם התוס' והש"ך) ושוב הדרא למילתא
קמייתא וחובו מדאורייתא ועדיין צ"ע

בזה, ולקמן יתבאר הנפק"מ לדינא בין שני הדרכים בהא דהשוכר בית בא"י חייב במזוזה מיד אם זה מדאורייתא (להסוכרים שחיוב השוכר מדאורייתא) או רק מדרבנן.

עלה ג. מקורות נוספות מהראשונים להנדרון שבעלה א'

וגוף הדבר לענין חיוב השוכר במזוזה אם זה מדאורייתא או רק מדרבנן שהובא לעיל שהתוס' במנחות נסתפקו בדבר ושרש"י ותוס' בפסחים (דף ד' ע"א) לכאורה נחלקו בזה שלרש"י חיובו מדאורייתא ולתוס' חיובו רק מדרבנן, הנה מצינו שהראשונים נחלקו בדבר, דהנה התוס' בע"ז (שם בדף כ"א ע"א) נקטו שחיובו רק מדרבנן וכסוף דבריהם שבמנחות הנ"ל עיי"ש והובא לעיל שכן דעת המרדכי בהלכות קטנות והתוס' הרא"ש בב"מ (דף ק"א ע"ב), ושו"ר שכ"כ הרא"ש (בהל' מזוזה סי' ט"ו) וז"ל ביתך דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא ואע"ג דתרי ביתך כתיבי חדא איצטריך למעוטי שוכר ושואל שאין הבית שלו ואינו חייב אלא מדרבנן עכ"ל ע"ש, וזה כשיטתו שבתוס' הרא"ש הנ"ל, וכן מובא בשטמ"ק בב"מ שם בשם הרא"ש ע"ש, ובשיטמ"ק שם הביא בשם הרשב"א וז"ל חובת הדר היא פר"י דמדאורייתא תרתי בעינן שיהא הבית שלו ושדור בו ומדרבנן חובה לכל הדר בו ואע"פ שאין הבית שלו עכ"ל ע"ש, הרי דעת הריטב"א ג"כ כהראשונים הנ"ל שחיובו רק מדרבנן וכן נקט הריטב"א בחי' ליומא (דף י"א ע"א) וז"ל הקשו בתוס' אמאי קאמר ביתך דרך ביאתך ולא קאמר למעוטי בית שאינו שלו

שיפטר ממזוזה וכדמוכח בשבת (דף קל"א ע"א) דאמרינן מזוזה וציצית מתוך שבידו להפקירן, וי"ל דתרי ביתך כתיבי חד למעוטי בית שאין לו וחד למידרש דרך ביאתך, ומיהו מדרבנן מחייב השוכר במזוזה דחובת הדר היא וזו היא שיטת ר"י בעל התוס' שאמר כן והיא הנכונה דכזקנותו דרבי קיי"ל עכ"ל הריטב"א ע"ש, וזהו כשיטתו שבב"מ הנ"ל, אך יש לציין בזה שהריטב"א בעצמו כתב בחי' לשבת שם בדף קל"א ע"א וז"ל נתחבטו התוס' הא דקיי"ל שעל השוכר להניח מזוזה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן י"מ דמדרבנן היא כדאשכחן גבי טלית דאע"ג דשאלה קניא כשכירות אפ"ה פטורה מן הציצית אלא מדרבנן ה"נ לא שנא וי"מ דחובה דאורייתא היא דשאני גבי מזוזה שהיא משום שמירת בני הבית וכיון שכן משום שמירה מה לי בעה"ב מה לי שוכר וכו' ע"ש וכן עיקר עכ"ל ע"ש, הרי שנקט להעיקר שחיובו מדאורייתא וזה סותר לכאורה לדבריו שבב"מ וביומא הנ"ל, וראיתי שעורר בזה בספר הליכות עולם (להגר"ע יוסף שליט"א, כרך ח' אות י'), וגם דעת הרמב"ן והרשב"א בחי' לשבת (שם בדף קל"א ע"ב) דחיוב השוכר במזוזה הוא רק מדרבנן והרשב"א שם הוסיף טעם לדבריהם דאי מדאורייתא אין הבדל בין תוך ל' ללאחר ל' (ולא רצה לפרש כטעם רש"י ותוס' והש"ך הנ"ל על הא דבתוך ל' פטור מן המזוזה).

אמנם דעת החינוך (במצות תכ"ג) נראה שחיוב השוכר במזוזה הוא מדאורייתא וכמו שדייק המנ"ח (שם באות ב') ממש"כ החינוך שאם שכר בית בחו"ל ועברו ל' יום ביטל עשה אם לא קבע

מזוזה, הרי שמבואר מדבריו אלו שחיובו מדאורייתא משום דלא איתמעט מביתך ורק בתוך ל' יום פטור ממזוזה משום דאינה דירה ע"ש במנ"ח, ובפשטות כוונתו להש"ך הנ"ל דהוי דירת עראי, וכעת ראיתי בהליכות עולם שם שציין להמרדכי (כפ"ק דע"ז ס' תת"י) שכתב כנ"ל אהא דתוך ל' יום פטור ממזוזה וז"ל א"נ י"ל דלעולם חייב מדאורייתא אע"פ שאינו שלו ומה שפטור בחול"ל כל ל' יום משום דבעינן שיהא קבוע בדירתו ועד ל' יום אינו קבוע עכ"ל עיי"ש וזה כדברי הש"ך הנ"ל, אלא שבדעת הרמב"ם בזה הביא לשונו (בפ"ה מהל' מזוזה ה"י) השוכר בית בחול"ל והדר בפונדק בא"י פטור מן המזוזה ל' יום אבל השוכר בית בא"י חייב במזוזה מיד עכ"ל ע"ש, הרי שלא מבואר בדבריו אם חיובו מה"ת או רק מדרבנן, וראיתי בספר ישועות מלכו (בקונ' מעט צרי הגה' על הרמב"ם) ושם (בפ"ה ה"י) הביא ספיקת הפוסקים לענין חיוב השוכר אם זה מדאורייתא או רק מדרבנן וציין להרמב"ם (בפי"א מהל' ברכות ה"ד) דגבי מעקה לא כתב אם רצה לשכון בספינה רק כתב אינו חייב לבנות לו בית ע"ש, והיינו משום דבמעקה שכירות פטור מדאורייתא כמבואר ביראים וא"כ די דאינו בונה בבית ומשמע מזה דבמזוזה חיוב השוכר הוא מדאורייתא דאל"כ הול"ל להרמב"ם לכתוב לשון אחד במעקה ובמזוזה ומדשינה לשונו משמע דחיוב השוכר הוא מדאורייתא ורק במעקה הוא מדרבנן, אלא שדייק מדברי הרמב"ם שם בה"ג ששם לכאורה לא משמע כן דהא חשיב מזוזה בכלל מצוה דקנין לו ודוחק לומר משום דשכירות קניא הרי מזה דחיוב השוכר רק מדרבנן

עלה ד. דין השוכר בית שהוא ספק אם חייב במזוזה

והנה בשו"ת רעק"א (ס' ס"ו, והובא בפת"ש כאן בס' רפ"ו ס"ק ט"ז) כתב לחדש שהשוכר בית התבן פטור מן המזוזה וזה עפ"י דעת הרמב"ם דבית התבן פטור מן המזוזה וא"כ הו"ל ספיקא דדינא ומאחר דנקטינן כהראשונים דחיוב השוכר הוא רק מדרבנן כנ"ל א"כ הו"ל ספד"ר ואזלינן לקולא, אלא שבסוף דחה חידוש זה

מהלכה מאחר ששיטת הרמב"ם הנ"ל לא הובא בשו"ע שהרי המחבר נקט בפשיטות בסעיף ב' דבית התבן חייב במזוזה עיי"ש ^{אוצר החכמה} לכן לא מצרפינן לשיטת הרמב"ם לספיקא עיי"ש ברעק"א, ובפת"ש שם כתב דעכ"פ בשאר הספיקות המובאים כאן בשו"ע כגון בית שער שאין בית פתוח לו המובא בס"ז וחדר שאיש ואשה ישנים שם המובא ברמ"א סעיף ב' וביהמ"ד המובא בשו"ע סעיף י' ובית שאין בו דלתות המובא בשו"ע סעיף ט"ו שפיר י"ל כחידוש הרעק"א הנ"ל שהשוכר בית פטור ממזוזה בכל אלו האופנים דהו"ל ספד"ר ואזלינן לקולא ע"ש בפת"ש, וגם יש להוסיף לזה בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות ורק יש בו כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות דאף שהמחבר דעתו כהרמב"ם שחייב במזוזה כמו שפסק לעיל בסעיף י"ג מ"מ הש"ך שם (סקכ"ג) הביא דעת הרא"ש שפטור בכה"ג ממזוזה עיי"ש שמסיק שיש לקבעו בלא ברכה דספק ברכות להקל וא"כ גם בזה יש להקל בשוכר בית שפטור בזה ממזוזה מטעם הנ"ל דספד"ר לקולא, והבאנו חידושו של רעק"א הנ"ל בכו"כ מקומות לענין כמה דינים.

ויסוד חידושו של רעק"א תליא במה שהאריכו הפוסקים בהא דקיי"ל ספד"ר לקולא אם זה גם לענין מ"ע או רק לענין איסורים ומבואר דעת רעק"א שהוא גם לענין מ"ע וכן נקט בתשובותיו (סי' ו') עיי"ש, והאחרונים האריכו בזה גם לענין ספק ספיקא דאזלינן לקולא גם בדאורייתא אם זה גם לענין מצות עשה או רק לענין איסורים עיין בטו"א לר"ה (דף כ"ט ע"א) וברש"ש שם ובברכ"י (או"ח סוסי' קפ"ו)

ובפמ"ג שם ובשו"ת בנין ציון (סי' ס') ובשו"ת חמדת שלמה (חאהע"ז סי' י"ז) ועוד אחרונים שנקטו שאין לחלק בזה בין איסורים לקיום מ"ע, אמנם דעת המוצל מאש (בסי' י"ג) לחלק בזה בין איסורים לקיום מ"ע עיי"ש ובספר ארעא דישראל (מערכת ס' אות י') הביא דבריו וכתב שאין חילוקו מוכן בזה ואדרבא מאחר שאנו מתירים לעשות מעשה בקו"ע בענין איסור מדין ס"ס לקולא כ"ש לענין מ"ע שביטולו הוא בשוא"ת שצריך להועיל ס"ס להקל עיי"ש, וראיתי בשו"ת אבנ"ז (חאו"ח סי' חפ"ד) שמבאר חילוקו של המוצל מאש עפ"י החו"ד (ביור"ד סי' ק"י) שחידש לדעת הרמב"ם דס"ל דהא דספד"א לחומרא היינו רק מדרבנן (עיין רמב"ם בסוף פ"ט מהל' טומאת מת ועוד מקומות) דהיינו דוקא לענין ספק איסורים אבל לענין ספק מ"ע גם להרמב"ם אזלינן לחומרא מדאורייתא עיי"ש, וזה דלא כדעת הפנ"י בברכות (דף י"ב ע"א) והפמ"ג (באו"ח סי' י"ז בא"א סקי"ב) ועוד פוסקים דאדרבא בספד"א דקיום מ"ע גם להרשב"א החולק על הרמב"ם הנ"ל לענין איסורים וסובר דמדאורייתא לחומרא מ"מ מודה בזה שרק מדרבנן לחומרא עיי"ש, ועכ"פ לשיטת החו"ד הנ"ל מובן חילוקו של המוצל מאש הנ"ל וזה עפ"י מה שביאר הפנ"י לכתובות (דף ט' ע"א) טעם הדין דאזלינן לקולא בס"ס בדאורייתא עפ"י מאי דקיי"ל כדעת הרמב"ם דספד"א לחומרא רק מדרבנן ולכן כשנוסף עוד ספק הו"ל ספד"ר ולכן אזלינן ב"י לקולא עיי"ש בפנ"י, ולפ"ז מובן החילוק הנ"ל דהיינו דוקא לגבי איסורים דספיקא דידי' רק מדרבנן לחומרא ולכן כשיש ספק נוסף הו"ל ספד"ר ואזלינן

שנאמר דס"ל דדעת הראשונים הסוברים שחוב השוכר הוא מדאורייתא לא מצרפינן אפי' לספיקא מאחר שאין כן דעת רוב הראשונים והעיקר לדינא שהוא רק מדרבנן כנ"ל ועדיין צ"ע בזה.

ושו"ר במקדש מעט (לסי' רפ"ו סקכ"ז) שהאריך בענין זה וכתב שם דאף שמדינא הי' אפשר להקל בזה מטעם ס"ס מ"מ כיון שאפשר לתקן מזוזה בקלות אין לסמוך על הספיקות וציין לע"ז (דף ל"ז ע"ב) לענין ספק טומאה ברה"י דאמרינן הא מיא בנהרא זילו טבולו עיי"ש, ולפ"ז באופן שהוצאתו מרובה ולא שייך בזה סברא הנ"ל היה שפיר אפשר להקל מדין ס"ס, אך למעשה אין להקל בזה כנ"ל.

עלה ה. מח' הראשונים שבעלה א' וג' בחקשר לגדר קנין שכירות

והנה בפשטות יסוד מחלוקת הראשונים הנ"ל לענין חוב השוכר במזוזה אם זה מה"ת או רק מדרבנן היינו אי ממעטינן מחד ביתך למעוטי בית של אחרים שפטור ממזוזה מדאורייתא וחייב רק מדרבנן או דלא ממעטינן מביתך וכמו שביארנו לעיל טעם שיטה זו שלכאורה צ"ע דהא תרי ביתך כתיבי, והנה בב"מ (דף נ"ו ע"ב) בעי ר' זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה ממכר אמר רחמנא ולא שכירות או דילמא ל"ש, אמר ליה אביי מי כתיב ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב והאי נמי ביומיה מכירה היא, והתוס' שם (בד"ה והאי) כתבו וז"ל תימא דבפ"ק דע"ז מוכח דשכירות לא קניא מישראל ששכר פרה מכהן ומלא לבית דירה אמרו, וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר

לקולא משא"כ לענין קיום מ"ע שגם להרמב"ם ספיקו מדאורייתא לחומרא שוב לא יועיל הספק הנוסף להתירו עיי"ש באבנ"ז, אמנם הפר"ח (ביור"ד סי' ק"י סקמ"ט) מבאר הטעם דאזלינן לקולא בס"ס בדאורייתא משום דספק אחד הו"ל פלגא ופלגא וע"י הספק השני נעשה רוב גמור ולכן אזלינן בו לקולא עיי"ש וכ"כ בשו"ת תורת חסד (חאו"ת סי' ג') עיי"ש, ונצטרך להסבר זה לדעת הרשב"א וסייעתו החולקים על הרמב"ם הנ"ל וסוברים דספד"א מה"ת לחומרא, ועכ"פ לפ"ז אין שום מקום לחלק בין ס"ס באיסורים לס"ס בקיום מ"ע וגם להאחרונים הנ"ל החולקים על החו"ד אין לחלק ביניהם כמובן, ולפי מש"כ הפוסקים דדין ס"ס בדאורייתא כדין ספק אחד בדרבנן א"כ לשיטת המוצל מאש הנ"ל שמחלק בין איסורים למ"ע לענין ס"ס בדאורייתא ה"ה שיש חילוק ביניהם לענין ספק אחד בדרבנן וזה דלא כדעת הרעק"א הנ"ל שמקיל בספק אחד בדרבנן גם לענין קיום מ"ע.

אלא שבגוף חידושו של רעק"א הנ"ל יל"ע דהא לדעת כמה ראשונים חוב השוכר במזוזה הוא מדאורייתא ונמצא שאין הדבר מוחלט שהוא רק ספד"ר דהא שמא חיובו מדאורייתא, ואף דנקטינן עיקר לדינא כרוב ראשונים שחיובו רק מדרבנן כנ"ל מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, ולכאורה נחשב בגדר ס"ס בדאורייתא וספק אחד בדרבנן שהאריכו בזה הפוסקים אם גם בכה"ג אזלינן לקולא או לא, וא"כ להמחמירים בזה יל"ע בחידושו של הרעק"א הנ"ל, ועכ"פ נראה דעתו שגם בזה אזלינן לקולא, אם לא

לרבות שכירות עכ"ל עיי"ש, והקה"י בשביעית (סי' א') האריך בגדר קנין שכירות אם זה הקנאת שעבוד בעלמא או שהוא ענין מכירה לפירות ומדברי התוס' הנ"ל מוכח שדעתם שאינו ענין מכירה לפירות רק הקנאת שעבוד בעלמא ומשו"ה לכל מילי אינו מכירה אפי' ליומיה ורק לענין אונאה ריבתה תורה ששייך דין זה גם בשכירות, אך הביא שם מהרמב"ן בחידושו לכתובות (בקר' אחרון שבסוף המס' לדף ג"ט) שהאריך שם בענין שכירות ומבואר בדבריו שהוא גדר קנין הגוף לפירות ולכן יכול למכרו ובכור נוטל בו פי שניים כמבואר בב"מ (דף ס"ז ע"ב) והא דאמרינן שם בע"ז דשכירות לא קניא כ' וז"ל והא דמסקינן בפסחים ובע"ז דשכירות לא קניא לומר דאע"ג דהיא שכורה ביתו דמשכיר הוא וקרינן ב' ולא תביא תועבה אל ביתך ומיהו שוכר נמי כיון דקני ל' גוף לפירותיו יש לו בקרקע זו עכ"ל עיי"ש שמבאר קודם לכן שנקרא ג"כ ביתו של השוכר ולכן יכול להקדישו אף דלענין הקדש בעינן דומיא דביתו מה ביתו שלו עיי"ש, עכ"פ מבואר דעת הרמב"ן דשכירות נחשב ביתו של שניהם דהיינו בין של המשכיר שהרי הגוף שלו וגם של השוכר שהרי קנוי ל' קנין גוף לפירות, ולכאורה לשיטת התוס' הנ"ל דאינו ענין מכירה לפירות לא נחשב ביתו של השוכר כי אם של המשכיר, ועוד הביא שם מהנימוק"י בב"מ שם שכ' וז"ל והא דאמרינן דשכירות מכירה ליומ' וקניא היינו לענין שישתמש בו כל ימי שכירותו אבל גוף הדבר אינו קנוי כלל ומשו"ה אסרינן להשכיר בית דירה לנכרי דכיון דגוף הבית של ישראל הוא קרינן

ב' ולא תביא תועבה אל ביתך ואמרינן התם כהן ששכר פרה מ ישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה הרנב"ר ז"ל עכ"ל עיי"ש, ובשטמ"ק שם כתב וז"ל והא דאמר בפ"ק דע"ז וכו' היינו לענין דאינו קרוי ביתו של שוכר ולא קנין כספו אבל מ"מ קניא להשתמש כל ימי השכירות עכ"ל עיי"ש, וכ"כ הריטב"א שם בתירוץ הראשון שהבית אינו קרוי בית של שוכר אלא ביתו של משכיר והפרה ששכרה כהן אינה נקראת כספו של כהן אבל מ"מ קניא להשתמש בהן בזמן השכירות ע"ש, וכ"כ בתוס' רבינו אלחנן בע"ז (שם בדף ט"ו ע"א) וז"ל דמכר ודאי מיקרי אע"פ שהיא לפי שעה אבל ביתו של שוכר לא מיקרי ע"י השכירות עכ"ל עיי"ש, ומבואר מדברי הראשונים הללו שדעתן כהרמב"ן הנ"ל דגדר שכירות היינו מכירה לפירות אלא דמ"מ כיון שהקנין הגוף הוא של המשכיר לא נקרא ביתו של שוכר אלא ביתו של משכיר ואילו להרמב"ן מקרי ג"כ ביתו של השוכר וכ"ש לשיטת תוס' הנ"ל לא נקרא ביתו של משכיר מאחר שלדעתם אינו ענין מכירה לפירות כנ"ל עיי"ש בקה"י שהאריך בענין זה.

ועכ"פ לענין נ"ד הא דממעטינן מביתך דבית של אחרים פטור ממזוזה מדאורייתא א"ש רק אי נימא דבית השכור לא נחשב ביתו של השוכר שאם נחשב דעתו של השוכר א"א למעט ל' מביתך דהא שפיר מקרי ביתך ולכן צ"ל בדעת הראשונים הנ"ל דשוכר פטור מדאורייתא ממזוזה שסוברים כהראשונים הנ"ל דבית המושכר לא נקרא בית של השוכר אלא של המשכיר ושפיר ממעטינן ליה מביתך,

וא"ש התוס' והריטב"א הנ"ל לשיטתם דשוכר חייב במזוזה רק מדרבנן משום דממעטינן ל¹²³⁴⁵⁶⁷ג¹²³⁴⁵⁶⁷ מביתך והיינו משום שלדעתם לא נקרא בית של השוכר, ולפי"ז נמצא שלדעת הרמב"ן הנ"ל ע"כ צ"ל דשוכר חייב במזוזה מדאורייתא שהרי נקרא גם בית של השוכר, ולפי"ז נמצא סתירה בדעת הרמב"ן בזה לפי המובא לעיל מדבריו בשבת דף קל"א ששם כתב להדיא שחייב רק מדרבנן וצ"ע.

עלה ו. דין שואל בית

והנה בפשטות דין השואל בית כדין השוכר בית לענין מזוזה וכמש"כ הרמ"א כאן ומקורו מהב"י בשם ר' מנוח וז"ל וכתב ר' מנוח שדין שואל בית בחו"ל כדין השוכר והכי משמע בגמ' שם עכ"ל עיי"ש, ולכאורה דיניהם שוה גם לענין גדר החיוב כג"ל מחלוקת הראשונים אם זה מדאורייתא או רק מדרבנן, אלא שלכאורה יש מקום לחלק ביניהם עפ"י מה שהאריכו הפוסקים בהא דאמרינן שכירות ממכר ליומא הוא כנ"ל אם ה"ה לענין שאלה או דגרע קנין שאלה משכירות, דעיין ב"י בחו"מ (ריש סי' ר"ב) שהביא דעת ר' ירוחם דאף דמהני לענין קנין אגב קרקע בשכירות ומטלטלין במתנה מ"מ הביא שם שיטה דקרקע בשאלה ומטלטלין במתנה לא קנה ומדברי התוס' נראה דקנה עיי"ש, ויש לציין בזה שגם דעת הר"ש (בפי' למשניות מעשר שני פ"ה מ"ט) והמאירי בקידושין (דף כ"ז ע"ב) דלא מהני אגב בשאלה עיי"ש, והש"ך (שם סק"א) כתב וז"ל ולא ידעתי למה יגרע שאלה משכירות וכן מוכח להדיא מדברי

התוס' בפ"ק דב"מ (דף י"א ע"ב) ומדברי הרא"ש (שם סי' ל"א) גבי עובדא דר"ג וזקנים דקרקע מושאל ומטלטלין במתנה קנה כמו בשכירות עכ"ל הש"ך עיי"ש, והקצות שם (סק"א) מיישב שיטה הנ"ל דודאי גרע קנין שאלה מקנין שכירות וכמו שמצינו לענין חליפין דבשכירות מהני ואילו שאלה אינו נקנה בחליפין וכמש"כ הב"י בחו"מ (סי' קצ"ה) בדברי הטור שכתב בשם אביו הרא"ש דשאלה אינה נקנית בחליפין ולא כתב גם שכירות כמש"כ התוס' משום דדעת הרא"ש דשכירות נקנה בחליפין ורק שאלה לא נקנה בחליפין וא"כ י"ל דה"ה לענין קנין אגב אף שמועיל בשכירות מ"מ לא מועיל בשאלה, והוסיף שם דאף שהש"ך העלה דלא אמרינן שכירות ממכר ליומא אלא לענין אונאה מ"מ מודה דודאי עדיפי שכירות משאלה עיי"ש בקצות באריכות, ועכ"פ נחלקו הראשונים והפוסקים לענין שאלה אם גדרו כשכירות או דגרע מיני, ולפי"ז י"ל לענין הנידון הנ"ל דאף אי נימא דשכירות בית נחשב גם ביתו של השוכר מ"מ בשאלה לא נחשב ביתו של השואל וא"כ לפי מה שכתבנו לעיל דלהסוברים שנחשב ביתו של השוכר חייב במזוזה מה"ת מ"מ היינו דוקא בשוכר בית אבל השואל בית חיובו רק מדרבנן, אך כ"ז לפי שיטה זו אך להראשונים הנ"ל הסוברים שחוב השוכר הוא מדאורייתא משום דליכא ביתך למעוטי בית של אחרים דאיצטריך ליה לדרשא אחריתי כנ"ל פשוט שאין חילוק בין שאלה לשכירות, ועכ"פ לדינא גם בשכירות נקטינן שהוא רק מדרבנן כנ"ל.

עלה ז. שוכר בחור"ל לפחות מל"י ויצא
וחזר האם מצטרפים לל"י

והנה הברכ"י הביא משו"ת בית דוד (סי'
קמ"ו) וז"ל אם עמד בבית כ"ט יום
נהיינו השוכר בית בחור"ל שחייב רק לאחר
ל' יום] ויצא ואח"כ חזר יש להסתפק אם
בחזרתו ביום ראשון יצטרף היום ההוא
לכ"ט יום שקדמו וישלמו שלושים יום
ויש לצדד בזה עכ"ל עיי"ש, והובא בפ"ת
(ס"ק י"ח) ועורר שם על ספיקתו דמ"ש
מטלית שנפסק באו"ח (סי' י"ד ברמ"א סעיף ג')
דהא דקיי"ל דטלית שאולה חייב בציצית
רק לאחר ל' יום שאם החזירו להמשאל
בתוך ל' יום וחזר ולקחו אינו מצטרף
לחיוב משום דבעינן ל' יום רצופים עיי"ש
וה"ה בני"ד לכאורה פשוט שלא יצטרף
עיי"ש בפ"ת, ובערוה"ש (בסעיף מ"ט) נקט
באמת בפשיטות שאינם מצטרפים משום
דבעינן ל' יום רצופים לחיוב מזוזה ע"ש,
ובאמת יש מקום לחלק ביניהם
להראשונים הנ"ל דחיוב השוכר במזוזה
הוא מדאורייתא ואילו חיוב ציצית בטלית
שאלה לאחר ל' יום ודאי שהוא רק
מדרבנן דממעטינן ל' מכסותך כנ"ל
מהתוס' במנחות, וא"כ י"ל דכיון שהוא
רק מדרבנן תקנוהו רק בל' יום רצופים
משא"כ בני"ד שחיובו מדאורייתא, ולפי"ז
יש לבאר ספיקת הבית דוד דתליא
בהפלוגתא הנ"ל אם חיובו מדאורייתא או
רק מדרבנן, ובגוף הדבר יש מקום לחלק
בין היכי שהשאר שם איזה חפץ או
שהמפתח נשאר עדיין אצלו או שעדיין לא
שילם להמשכיר דמי שכירותו דבכה"ג
שפיר מצטרפים הימים לחיוב מזוזה להיכי
שנסתלק לגמרי הקשר ביניהם דבכה"ג

אינם מצטרפין לחיוב מזוזה וצ"ע בזה,
ועכ"פ למעשה גם באופן שלא נסתלק
ממנו לגמרי שבכה"ג מסתבר שמועיל
הצירוף מ"מ לא יברך על קביעותה מאחר
שגם בכה"ג אין הדבר ברור כ"כ וספק
ברכות להקל, ובאופן שנסתלק ממנו
לגמרי ליכא חיוב כלל וכדין טלית שאלה
כנ"ל מאחר דקיי"ל להלכה כהראשונים
דחיוב השוכר במזוזה הוא רק מדרבנן
ושפיר דמי לדין טלית שאולה כנ"ל.

ושו"ר במקדש מעט (לסי' רפ"ו סקנ"ח) ציין
להדע"ק (שם בסק"ו) שכתב בענין
זה שאפי' הי' דעתו לחזור ולדור שם אין
הימים מצטרפים אהדדי, אמנם בסק"ל
כתב שאם כשפנה משם הי' דעתו לחזור
ולדור שם מצטרפין הימים אהדדי, ועוד
חילק שם בין היכא שפינה משם לגמרי
להיכא שהנחת שם חלק מהחפצים דבכה"ג
מצטרפין הימים אהדדי עיי"ש.

עלה ח. כמה ספיקות בזמן הל' יום

ועי' מקדש מעט (לסי' רפ"ו סקנ"ח) שציין
להדע"ק (שם סקל"ג) שנסתפק בענין
הל' יום אי אמרינן בהם רוב היום ככולו
או שצריך שיהיו שלמים ואת"ל שצריך
ימים שלמים אכתי יש להסתפק שמא כיון
דעכ"פ דר שם בכל יום ויום ורק שלא דר
שם כל היום כולו אפשר להשלים מהימים
שאח"כ אותם השעות שחיסר מהל' יום,
ועוד נסתפק שם אם לינת הלילות לבד הם
העיקר או דסעודת קבע בכל יום מהל' יום
הוא העיקר לחייבו במזוזה לאחר ל' יום
עיי"ש, ולמעשה לכאור' הדבר במחלוקת
הראשונים בחיוב השוכר במזוזה אם זה
מדאורייתא או רק מדרבנן שאם זה

מדאורייתא הו"ל ספד"א ואזלינן לחומרא ואם זה מדרבנן הו"ל ספד"ר ולקולא, וא"כ לפי מאי דנקטינן כדעת רוב הראשונים והפוסקים שהוא רק מדרבנן אזלינן לקולא בהספיקות הללו, ואף אם ירצה לקבוע מזוזה מ"מ לא יברך עליה ^{אזלינן} ¹²³⁴⁵⁶⁷ דספק ברכות להקל, ויש להוסיף לזה שגם באופן הנ"ל שדר שם רוב כל יום ויום ונסתפק אם הימים שלאחריהם יכולים להשלים השעות שחיסר בל' ימים הראשונים דבכה"ג איכא ס"ס להחמיר דשמא סגי ברוב כל יום ויום דרובו ככולו ושמא יועיל השלמת הימים שלאחריהם אותם השעות שחיסר בל' ימים הראשונים כנ"ל מ"מ גם בכה"ג אין לברך על קביעותה שהרי נקטו הפוסקים שגם כשיש ס"ס להחמיר אמרינן ספק ברכות להקל.

עלה ט. שוכר בחו"ל עם רשאי לברך בתוך ל' יום

והנה הפוסקים דנו בשוכר בית בחו"ל שפטור ממזוזה עד ל' יום אם מ"מ רשאי לברך אפי' בתוך ל' יום או לא, ועיין בחי' רעק"א כאן שציין לשו"ת בית יהודה (סי' י"ט) שדן בזה וז"ל הבית יהודה שם במה שנסתפק מהר"י חאגיז בח"ב מהלכות קטנות בד"ה השוכר בית בחו"ל דפטור ממזוזה כל ל' יום אם רוצה לעשותה אם רשאי לברך, ונראה לכאורה דתליא בפלוגתא דרבוותא גבי נשים דפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אם יכולות לברך ולמ"ד התם דמברכות ה"נ הכא דפטור ממזוזה, ומיהו י"ל דאף למ"ד דאין מברכות התם שאני דלעולם אינם באות לידי חיוב משא"כ הכא דסופו לבוא

לידי חיוב לאחר ל', ומה"ט נמי לא דמי לביהמ"ד דכתב השו"ע בסי' רפ"ו סעיף י' דנכון לחוש לדברי מי שאומר דביהמ"ד חייב במזוזה אבל לא יברך עליה דהתם ^{אזלינן} ¹²³⁴⁵⁶⁷ נמי מ"ד פטור פטור הוא לגמרי ולא יבוא כלל לידי חיוב אבל הכא דסופו לבוא לידי חיוב דמי לקטן דאע"ג דפטור יכול לברך כיון דאתי לידי חיוב, ולא תקשה ע"ז מטלית שאולה דאם לא שאלה מצויצת אע"פ שהטיל בה ציצית אינו מברך כדמוכח בטור או"ח (סי' י"ד) דשאני התם דטעם דאין לברך על טלית שאינו שלו אמנם במזוזה דשכר בית מהשתא הוא שלו דהא אינה חוזרת כמו שאולה ומ"מ אין לסמוך ע"ז למעשה עכ"ל, ולדבריו נראה שיש חילוק בזה בין שכורה לשאולה דדוקא בשכורה יכול לברך אבל לא בשאולה כמו גבי טלית שאולה שאין מברך עליה לפי שאינו שלו כנ"ל, אלא דגוף דבריו צ"ע דהא קיי"ל כהראשונים שגם בית השכור פטור מה"ת ממזוזה דממעטינן ליה מביתך כנ"ל באריכות וא"כ דינו כמו טלית שאולה דמה"ט פטור מציצית מדאורייתא והא דחייב השוכר לאחר ל' יום היינו רק מדרבנן, ודבריו א"ש רק להסוברים דחיוב השוכר במזוזה הוא מדאורייתא והא דפטור עד ל' יום היינו מהטעמים שהבאנו לעיל ולשיטה זו שפיר יש חילוק בין בית השכור לטלית שאולה, ועכ"פ נראה מדבריו שרק בית השכור חייב מדאורייתא במזוזה אבל לא בית השאול כנ"ל וכבר כתבנו לעיל סברא לחלק ביניהם, ועי' פת"ש (סקי"ז) שציין להאשל אברהם (באו"ח סי' י"ד סק"ב) דפשיטא ליה שרשאי להחמיר ולברך מהא דאי' בשו"ע (שם סעיף ג') דטלית שאולה

פטורה מציצית ל' יום וכתב המג"א שם בשם תוס' והרא"ש דהמברך לא הפסיד ע"ש וכן העלה בשו"ת רב משולם (סי' א') עיי"ש בפ"ת, וזה דלא כדנקט הבית יהודה הנ"ל לענין טלית שאולה שאין רשאי לברך עליה ולכן הוצרך לחלק בין טלית שאולה לבית השכור לענין מזוזה כנ"ל דלהמג"א הנ"ל שגם בטלית שאולה המברך לא הפסיד פשוט שה"ה בנידו"ד שרשאי להחמיר ולברך, ולענין מחלוקת הראשונים הנ"ל גבי נשים במצות עשה שהזמן גרמא אי רשאיות לברך או לא צ"ל כחילוק הבית יהודה הנ"ל בין דין זה לנידו"ד שבנידו"ד לכו"ע רשאי להחמיר ולברך כנ"ל.

ובמקדש מעט (לסי' רפ"ו סקנ"ט) מסיק להלכה שלא יברך על קביעותה בתוך ה' יום ואם קבעה אז יטלנה לאחר ל' ויחזור ויקבענה בברכה עיי"ש, ואזיל בזה לשיטתו במש"כ (בסקמ"ז) שבאופן שלא בירך עליה מתחילה יכול לברך עליה אח"כ כשנטלה וחזור וקבעה והוא מהדע"ק (שם סקכ"ג) עיי"ש, וה"ה בני"ד.

ובגוף הדבר י"ל דתליא במחלוקת הראשונים והפוסקים הנ"ל לענין חיוב השוכר במזוזה לאחר ל' יום אם זה מה"ת או רק מדרבנן, שאם זה רק מדרבנן והיינו מטעם שנראה כשלו א"כ בל' יום הראשונים אינו בר חיובא כלל ולפי"ז אינו רשאי אז להחמיר ולברך אבל אם חיובו מה"ת והיינו משום שא"צ לחיוב מזוזה שיהא הבית שלו וא"כ מעיקר הדין היה חייב גם בתוך ל' יום ורק מהטעמים המובאים לעיל פטור בל' יום הראשונים

שפיר י"ל שמ"מ רשאי להחמיר ולברך, ולפי"ז נמצא דלפי מה דנקטינן כשיטת הראשונים והפוסקים שחיובו רק מדרבנן א"כ אינו רשאי להחמיר ולברך בתוך ל' יום, ובפרט לפי מש"כ לעיל דפסק הבית יהודה שרשאי להחמיר ולברך היינו להסוברים שחיובו מדאורייתא כנ"ל, אלא שזה כתבנו רק לפי מש"כ לחלק בין טלית שאולה שאינו רשאי לברך לנידו"ד שרשאי להחמיר ולברך אבל להנ"ל מהמג"א שגם בטלית שאולה רשאי להחמיר ולברך נמצא דאף אי נימא שחיובו רק מדרבנן שפיר רשאי להחמיר ולברך כמו גבי טלית שאולה שגם שם חיובו רק מדרבנן מפני שנראית כשלו כנ"ל מהתוס' במנחות ואפ"ה רשאי להחמיר ולברך, ובאמת שלפי"ז נסתר מש"כ לעיל לתלות נידון זה בהפלוגתא אם חיובו מדאורייתא או רק מדרבנן דהא גבי טלית שאולה ודאי שחיובו לאחר ל' יום רק מדרבנן ואפ"ה רשאי להחמיר ולברך גם קודם לכן כנ"ל וא"כ ה"ה בנידו"ד (ורק לדרך הבית יהודה תלוי בפלוגתא זו כנ"ל), ושו"ר באשל אברהם בפנים שסיים בצ"ע, והברכ"י באו"ח (סי' י"ט אות ב') הביא משו"ת תורת חסד (סי' ג') שכתב שאין לברך עלי' בתוך ל"י, ובספר הליכות עולם (ח"ח עמ' ש"ו ש"ז) הביא חבל פוסקים שרשאי לברך וחבל פוסקים שאינו רשאי לברך ע"ש, ולפי"ז למעשה אין לברך דספק ברכות להקל.

עלה י. להאוסרים לברך בתוך ל' יום וכבר קבעו מה יעשה בהגיע יום ל' ושו"ר בשו"ת אגרות משה (חיו"ד סי' קע"ט) שציין להאשל אברהם הנ"ל

שרשאי להחמיר ולברך גם קודם ל' יום ולהנחלת צבי כאן שנשאר בצ"ע דשמא עדיף טפי להמתין בקביעת המזוזה עד שיגיע יום שלשים, והוא פסק שם להלכה דודאי ראוי להחמיר ולקבוע המזוזה מיד אף שמעיקר הדין חייב רק לאחר ל' יום ומעיקר הדין רשאי גם לברך על קביעתה אלא שמ"מ עדיף טפי להמתין מלברך על קביעתה עד לאחר ל' יום שאז חייב מדינא, והאריך שם דלא מיבעי' כשמורידה וחוזר וקובעה שיכול לברך עליה דאף שכתבו הפוסקים דכשהוריד המזוזה ע"ד להחזיר מיד אי"צ לברך על קביעתה (עי' פ"ת סי' רפ"ט סק"א והארכנו בזה במק"א) מ"מ היינו דוקא כשכבר בירך עליה כשקבעה בפעם הראשונה אבל בנידו"ד שלא בירך עליה כשקבעה בתוך ל' ימים ודאי דיכול לברך עליה כשמורידה וחוזר וקובעה, אלא אפי' בלא הורדת המזוזה כלל יכול לברך עליה כשמגיע יום ל' דמאי שנא מתפילין שהניחן קודם עלות השחר שכשמגיע הזמן משמש בהם ומברך כמפורש במנחות (דף ל"ו) והתוס' שם כתבו דלאו דווקא בתפילין שהמשמוש בהם הוא מצוה אלא ה"ה כשמתעטף בציצית בלילה כשיאיר היום א"צ להסיר טליתו כדי לחזור ולברך עליה אלא דכיון שמשמש בידו יכול לברך מיד, והתוס' בסוכה (דף ל"ט ע"א) כתבו הטעם על מה שהביאו מהירושלמי שיכול לברך אחר העיטוף לפי שהמצוה נמשכת כ"ז שהוא מעוטף ועומד עיי"ש, ולפ"ז צ"ל בטעם המשמוש שהוא רק להיכר בעלמא שהוא עוסק בהמצוה בשעה שמברך, ועכ"פ לפ"ז ה"ה בני"ד לענין מזוזה שייך לברך גם לאחר קביעותה וא"צ להורידה ולחזור ולקבעה

אלא דמ"מ צריך למשמש בה משום היכר שעוסק בהמצוה בשעה שמברך כנ"ל לענין ציצית, והאריך שם שאין לחלק בענין זה בין מזוזה לתפילין ולכן גם לענין מזוזה יכול לברך עליה גם בלא הורדתה כ"א במשמוש בעלמא, אלא שלבסוף כתב שאפי' אם נחלק ביניהם מאיזה טעם מ"מ ודאי שיכול להורידה ולחזור ולקבעה ולברך עליה מאחר שלא בירך עליה בקביעתה הראשונה בתוך ל' יום אלא שבאמת אין מקום לחלק ביניהם ולכן סגי במשמוש גרידא עיי"ש באג"מ.

וי"ש לציין בזה שיטת המג"א (סי' י"ט סק"א) שמי שקבע מזוזה לפתחו קודם שנכנס לדור בביתו לא יברך אז על קביעותה מאחר שעדיין לא נתחייב אז בהמצוה אלא שכשיכנס לדור בביתו יברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה עיי"ש, והיינו דמאחר שאין כאן פעולת קביעות לכן לא יברך ברכת לקבוע מזוזה אלא כנ"ל, והפוסקים תמהו עליו בזה שהמציא נוסח ברכה מחודשת, ועכ"פ לדעת המג"א נראה דה"ה לענין ני"ד כשקובע מזוזה בתוך ל' יום ואין רוצה לברך אז אלא רוצה להמתין עד שיגיע יום הל' כנ"ל יברך ברכת לדור בבית שיש בו מזוזה, והברכ"י שם חולק על המג"א ולדעתו לא יברך כלל בכה"ג מאחר שאין כאן עשיית מעשה עיי"ש, ולדבריו ה"ה לענין ני"ד לא יברך עליה בהגיע יום הל' מטעם הנ"ל שאין כאן עשיית מעשה כלל, ונמצא ג' שיטות בני"ד באופן שקבעה בתוך ל' יום ואין רוצה לברך אז על קביעותה, ואף שלכמה פוסקים רשאי לברך על קביעתה גם בתוך הל' יום כנ"ל מ"מ עדיף להמתין

[תוספת חכמה]

עד שיגיע יום השלושים כנ"ל מהאג"מ
ובפרט שלמעשה אין לברך עלי' מיד
דספק ברכות להקל כנ"ל.

**עלה יא.. קבעו בתוך ל"י האם נפסל
מדין תולמה"ע**

אלא שיל"ע באופן שקבעו בתוך הל'
יום שפטור אז מדינא אם נפסל
כשמגיע יום השלושים מדין תעשה ולא
מן העשוי שהרי כבר נקבע בפטור, וראיתי
שנסתפק בזה המנ"ח (במצוה תכ"ג) עיי"ש,
אלא שכתבו הפוסקים שבמחוסר זמן לא
שייך פסול תעשה ולא מן העשוי, ועי'
פמ"ג (בריש סי' י"ח) שכתב סברא זו לענין
הטלת ציצית בלילה שהוא זמן פטור
שמהאי טעמא אין בזה תעשה ולא מן
העשוי (ואף שבתחילת דבריו כתב שם דלילה אינו
מחוסר זמן ולפי"ז בני"ד שפיר שייך פסול זה מ"מ
מהמשך דבריו נראה שהוא לאו דוקא בלילה אלא בכל
חסרון זמן ליכא פסול תעשה ולא מן העשוי מאחר
שאין כאן חסרון מעשה וא"כ ה"ה בני"ד והארכנו בזה
במקו"א), ושו"ר בספר הליכות עולם (להגר"ע
יוסף שליט"א, ח"ח עמ' שד-שה) שציין לכו"כ
פוסקים שנקטו כן לדינא לענין נידון דידן
עיי"ש.

**עלה יב. דין שוכר בית בחו"ל ליותר
מל' יום**

והנה האריכו הפוסקים בהא דפטרינן
שוכר בית בחו"ל כל ל' יום
ממזוזה אם זה רק באופן שהשכירות הוא
רק לתקופה זו אבל אם שכרה ליותר מל'
יום נתחייב בה לאלתר כשנכנס לדור בו
או שגם בכה"ג פטור ממזוזה בל' יום
הראשונים, ובהגהות נחלת צבי כתב

שמלשון הברייתא שבמנחות שם כל
שלושים יום פטור וכו' משמע דאף אם
שכר הבית על שנה תמימה אינו קובע
המזוזה עד ל' יום, אך הביא בזה דעת
החור"ד בסידור תפילה שלו שהוא העתיק
השוכר בית עד שלושים יום פטור ומשמע
מדבריו שאם שכרו ליותר מל' יום חייב
במזוזה מיד והקשה עליו דמנין לו זה
מאחר דקיי"ל שחייב השוכר לאחר ל' יום
הוא רק מדרבנן משום שנראית כשלו א"כ
בתוך ל' יום שלא נראית כשלו אין סברא
לחייבו גם כששכרו ליותר מל' יום, וכתב
לבאר שיטתו דא"ש עפ"י טעם הש"ך
(בסקכ"ח) דהא דפטור עד ל' יום היינו
משום שהוא דירת עראי עיי"ש, ולפ"ז
שפיר י"ל שאם דעתו לדור בו גם לאחר
ל' יום נחשב תומ"י בגדר דירת קבע
וכדמצינו גם לענין מצות צדקה שאם
דעתו להשתקע חייב מיד כמו שנפסק
ביו"ד (סי' רנ"ו סעיף ה') עיי"ש, אלא שדברי
הש"ך תמוהים וכמו שתמה עליו הרעק"א
בתשובותיו (סי' ס"ו) שטעם זה שהוא טעם
התוס' במנחות שם (כמובא לעיל) היינו רק
אי נימא דחייב השוכר במזוזה הוא
מדאורייתא ולפ"ז צ"ל דהא דפטור בחו"ל
עד ל' יום היינו מטעם הנ"ל שהוא דירת
עראי אבל לפי דברי התוס' במסקנתם
שחייבו רק מדרבנן א"כ הא דחייב עד
לאחר ל' יום ולא קודם לכן היינו משום
דלאחר ל' יום נראית כשלו משא"כ קודם
לכן וכ"כ כו"כ ראשונים (והובאו דבריהם
לעיל), ולפ"ז נמצא דלפי מאי דקיי"ל
שחייבו רק מדרבנן וכדעת רוב הראשונים
אין שום סברא לחלק בין דעתו לדור בו
לעולם לדעתו לדור בו רק עד ל' יום ובכל
גיוני פטור ממזוזה בל' יום הראשונים